

فصل بیست و دو

شاخص های قیمت

مقدمه

سابقه بررسی قیمت‌ها و محاسبه شاخص‌های ذی‌ربط در نقاط شهری و روستایی کشور که در حال حاضر توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و مرکز آمار ایران انجام می‌گیرد، به شرح زیر است:

الف) شاخص قیمت عمده فروشی کالاها و شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی در نقاط شهری

برای اولین بار، بانک ملی ایران در سال 1315، محاسبه شاخص هزینه زندگی¹ و شاخص قیمت عمده‌فروشی کالاها را در نقاط شهری آغاز کرد.

در سال 1338، با تغییر سال پایه، محاسبه شاخص هزینه زندگی و شاخص قیمت عمده‌فروشی کالاها مورد تجدیدنظر قرار گرفت و با تأسیس بانک مرکزی ایران در سال 1339، مسئولیت تهیه شاخص‌های مذکور، به این بانک محول شد. بانک مرکزی ایران، با توجه به تغییرات قابل ملاحظه در الگوی مصرف خانوارها و ترکیب هزینه آن‌ها، سال 1348 را سال پایه قرار داد و تجدیدنظر دوم را در محاسبه شاخص هزینه زندگی و شاخص قیمت عمده‌فروشی کالاها به عمل آورد. در سال 1353 تحولاتی در اوضاع اقتصادی کشور پدید آمد و سال مذکور به عنوان سال پایه در نظر گرفته شد. بر همین اساس، محاسبه شاخص‌های فوق، برای سومین بار مورد تجدیدنظر قرار گرفت. در سال 1361، با توجه به تغییرات ایجاد شده در الگوی مصرف خانوارها که ناشی از تحولات اقتصادی و اجتماعی بعد از انقلاب اسلامی بود، این سال به عنوان سال پایه انتخاب شد و تجدیدنظر در زمینه محاسبه شاخص‌های مذکور به عمل آمد. در سال 1369، با پایان یافتن جنگ تحمیلی و تغییر شرایط اقتصادی، ضرورت تجدیدنظر در سال پایه احساس شد و این سال را بانک مرکزی به عنوان سال پایه انتخاب کرد.

بانک مرکزی در سال 1378، سال پایه را برای "شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران" از سال 1369 به سال 1376 تغییر داد. همچنین این شاخص از سال 1385 براساس سال پایه 1383 محاسبه و ارائه شده است. لازم به ذکر است از سال 1381 محاسبه این شاخص در دفتر "شاخص قیمت‌ها"ی مرکز آمار ایران آغاز شد و از سال 1390 مقرر شد اطلاعات این شاخص در سالنامه آماری کشور براساس سال پایه 1381 ارائه شود. شایان ذکر است در سال 1391 اطلاعات این شاخص براساس سال پایه 1390 توسط دفتر شاخص قیمت مرکز آمار ایران محاسبه و در سالنامه آماری کشور قرار گرفت.

¹ منظور از "شاخص هزینه زندگی"، "شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی" است.

ب) شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی خانوارها در نقاط روستایی

در سال 1353، مرکز آمار ایران برای اولین بار، طرح آمارگیری از قیمت خرده فروشی تعدادی از کالاها و خدمات مصرفی در نقاط روستایی را به مرحله اجرا در آورد و از آن زمان تا مهرماه 1357، نتایج حاصل از آمارگیری های مذکور را همه ساله به صورت متوسط قیمت کالاها و خدمات مصرفی در نقاط روستایی، در قالب نشریات فصلی و سالانه، منتشر می کرد.

پس از آن، نتایج نیمه دوم سال 1358 و نیمه اول سال 1359 طرح آمارگیری فوق، به صورت متوسط قیمت و شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی روستایی در اختیار علاقمندان قرار گرفت.

از سال 1361 لغایت سال 1375، شاخص قیمت خرده فروشی کالاها و خدمات مصرفی خانوارها در نقاط روستایی، براساس سال پایه 1361 تهیه و منتشر می شد. همچنین در سال 1376، سال 1374 به عنوان سال پایه انتخاب و آمارهای مورد نظر برای سال های 1375 لغایت 1383، به تفکیک استان ها و کل کشور تهیه و منتشر شده است. از سال 1383 تا سال 1391، سال 1381 به عنوان سال پایه مبنای محاسبه بوده است. در حال حاضر براساس آخرین تجدیدنظر سال 1390 به عنوان سال پایه مبنای محاسبه قرار گرفته است.

تعاریف مفاهیم

شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی: معیار سنجش تغییرات قیمت تعداد معین و ثابتی از کالاها و خدمات مورد مصرف خانوار نسبت به سال پایه، شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی نامیده می شود.

طبقه بندی در گروه های کالاها و خدمات: طبقه بندی کالاها و خدمات در شاخص های قیمت، براساس ماهیت آن ها و طبقه بندی های بین المللی و نیازهای ملی انجام گرفته است، ولی

مبنای کلی، طبقه بندی پیشنهادی سازمان ملل (COICOP)² برای کالاها و خدمات مصرفی، SITC³ برای عمده فروشی می باشد که بنا بر ملاحظات اقتصاد ایران، تغییراتی در آن داده شده است.

در این طبقه بندی ها، کالاها و خدمات به چند گروه بزرگ تقسیم می شود که هر یک از آن ها چندین زیرگروه دارد. گروه های بزرگ را گروه های اصلی و زیر گروه های آن ها را گروه های فرعی کالاها و خدمات می نامند. در ضمن، گروه های کالاها و خدمات برحسب نیاز براساس گروه های اختصاصی نیز طبقه بندی می شوند.

² طبقه بندی مصرف فردی بر حسب هدف (Classification of Individual Consumption According Purpose: COICOP).

³ طبقه بندی استاندارد بین المللی تجارت (Standard International Trade Classification: SITC).

سال پایه: سال معین و ثابتی است که درصد تغییرات شاخص، نسبت به آن سنجیده می‌شود و عدد شاخص در آن سال برابر 100 است.

ضریب اهمیت: سهم هر کالا یا خدمت را در مجموعه کالاها و خدمات مشمول شاخص، ضریب اهمیت می‌گویند. در شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی، سهم هر کالا یا خدمت، نسبت هزینه پرداختی خانوار، برای آن کالا یا خدمت به کل هزینه خانوار می‌باشد. در شاخص قیمت عمده‌فروشی، سهم هر کالا، ارزش فروش عمده‌فروشی کالا به کل ارزش عمده‌فروشی کالاها می‌باشد.

نقاط شهری: رجوع کنید به تعاریف و مفاهیم "فصل 2- جمعیت".

نقاط روستایی: رجوع کنید به تعاریف و مفاهیم "فصل 2- جمعیت".

گزیده اطلاعات

شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای شهری در دو گروه خوراکی ها ، آشامیدنی ها ودخانیات وگروه کالاهای غیرخوراکی وخدمات درسال 1393 می باشد. که در گروه اول بیشترین شاخص مربوط به روغن ها وچربی ها وکمترین مربوط به ماهی وحیوانات دریایی می باشد . شاخص کل خانوارهای شهری درسال 1393، 203/885 می باشد که نسبت به سال 1392، 17/51 درصد افزایش داشته است.و همچنین شاخص کل درخانوارهای روستایی 214/3 می باشد که نسبت به سال قبل 16/85 افزایش داشته است.

22-1- شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای شهری برحسب گروههای اختصاصی، اصلی و برخی از گروههای فرعی

1390	1389	1385	ضریب اهمیت	گروههای کالاها و خدمات
261/9	219/2	125/1	000	شاخص کل.....
				گروه های اصلی و منتخب فرعی:
321/5	263/4	125/4	000	خوراکی ها ، آشامیدنی ها و دخانیات
327/0	267/8	126/2	000	خوراکی ها.....
448/1	313/1	127/5	000	غلات و نان.....
294/4	268/5	112/4	000	گوشت قرمز و سفید و فرآورده های آن.....
179/5	164/8	100/8	000	ماهی و حیوانات دریایی.....
253/0	195/2	119/1	000	لبنیات و تخم پرندگان.....
380/3	252/2	110/4	000	روغن ها و چربی ها.....
322/3	276/8	129/8	000	میوه ها و خشکبار.....
326/3	273/6	150/5	000	انواع سبزی، حبوب و فرآورده های سبزی.
				قند، شکر و مربا، عسل، شکلات و محصولات
387/5	296/1	134/1	000	قنادی....
217/2	207/7	113/0	000	نمک و ادویه، سس ها و چاشنی ها و ترکیبات خوراکی..
211/8	175/9	111/1	000	آشامیدنی ها.....
241/9	243/2	124/9	000	دخانیات.....
000	277/9	000	000	کالاهای غیر خوراکی و خدمات:
221/3	184/9	113/6	000	پوشاک و کفش.....
247/4	210/0	139/9	000	مسکن ، آب، برق، گاز و سایر سوخت ها.....
230/2	210/1	142/7	000	اجاره بهای مسکن غیر شخصی ...
230/4	210/2	142/6	000	ارزش اجاری مسکن شخصی.....
248/7	316/7	140/5	000	تعمیرات و خدمات ساختمانی.....
447/6	130/2	101/3	000	آب، برق، گاز و سایر سوخت ها.....
206/8	147/4	118/0	000	اثاث، لوازم و خدمات مورد استفاده در خان
329/9	179/6	124/2	000	بهداشت و درمان.....
193/5	276/7	107/7	000	حمل و نقل.....
100/1	158/2	98/9	000	ارتباطات.....
169/7	99/5	110/8	000	تفریح و امور فرهنگ.....
227/3	149/0	135/2	000	تحصیل (آموزش).....
298/2	201/1	131/8	000	هتل و رستوران.....
255/5	271/8	116/0	000	کالاها و خدمات متفرقه.....
				گروه های اختصاصی:
268/1	209/6	118/8	000	کالاها.....
251/6	217/4	135/9	000	خدمات.....

22-1- شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای شهری برحسب گروههای اختصاصی، اصلی و برخی از گروههای فرعی (دنباله)

گروههای کالاها و خدمات	1391	1392	1393	درصد تغییر سال 1393 نسبت به سال 1392
شاخص کل.....	180/6	173/5	203/885	17/51
گروه های اصلی و منتخب فرعی:				
خوراکی ها ، آشامیدنی ها و دخانیات	204/3	210/8	236/815	12/34
خوراکی ها.....	203/3	211/0	237/096	6/8
غلات و نان.....	199/1	181/6	200/727	10/53
گوشت قرمز و سفید و فرآورده های آن.....	173/3	171/7	188/057	8/94
ماهی و حیوانات دریایی.....	207/8	248/6	332/755	33/85
لبنیات و تخم پرندگان.....	201/1	178/9	216/092	20/79
روغن ها و چربی ها.....	218/4	205/3	226/708	10/43
میوه ها و خشکبار.....	216/1	213/0	198/405	-6/85
انواع سبزی، حبوب و فرآورده های سبزی.	226/7	387/2	481/662	24/4
قند، شکر و مربا، عسل، شکلات و محصولات قنادی....	209/3	168/9	202/074	19/64
نمک و ادویه، سس ها و چاشنی ها و ترکیبات خوراکی..	178/6	182/1	215/237	18/20
آشامیدنی ها.....	228/2	211/0	238/518	13/04
دخانیات.....	269/6	190/8	202/366	6/06
کالاهای غیر خوراکی و خدمات:	422/5	154/7	187/305	21/08
پوشاک و کفش.....	228/6	198/3	241/472	21/77
مسکن ، آب، برق، گاز و سایر سوخت ها.....	145/3	123/8	154/83	25/06
اجاره بهای مسکن غیر شخصی	152/7	129/8	166/083	27/95
ارزش اجاری مسکن شخصی.....	149/3	129/7	166/149	28/10
تعمیرات و خدمات ساختمانی.....	169/1	134/9	162/656	20/75
آب، برق، گاز و سایر سوخت ها.....	101/8	101/6	113/819	12/03
اثاث، لوازم و خدمات مورد استفاده در خان	222/5	212/4	240/4	12/13
بهداشت و درمان.....	173/6	189/6	239/3	26/55
حمل و نقل.....	161/6	157/4	197/6	25/54
ارتباطات.....	111/4	123/5	125/4	15/38
تفریح و امور فرهنگ.....	175/2	187/6	211/8	12/9
تحصیل (آموزش).....	125/1	122/9	143/4	16.68
هتل و رستوران.....	192/3	170/8	189/9	11.18
کالاها و خدمات متفرقه.....	235/0	178/7	204/1	14.21
گروه های اختصاصی:				
کالاها.....	198/9	193/0	222/2	15/12
خدمات.....	151/9	142/3	174/4	22/55

1) شاخص کل منهای ارزش اجاری واحدهای مسکونی ملکی.

مأخذ - مرکز آمار ایران، دفتر شاخص قیمتها.

2-2- شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای روستایی برحسب گروه‌های اختصاصی، اصلی و برخی از گروه‌های فرعی (100=1390)

1391	1390	1389	1385	ضریب اهمیت	گروه‌های کالاها و خدمات
547/0	407/0	328/8	158/6		شاخص کل.....
					گروه های اصلی و فرعی:
615/9	438/1	354/3	152/6		خوراکی ها ، آشامیدنی هاو دخانیات.....
624/8	...	362/0	153/4		خوراکی ها ، آشامیدنی ها.....
733/9	...	332/4	124/7		نان و غلات
	-	359/0	-		گوشت قرمز و سفید و فرآورده های آن.....
404/5	...	221/9	122/0		ماهی ها و صدف داران.....
345	...	250/4	161/9		لبنیات و تخم مرغ.....
584/4	...	322/6	118/9		روغن ها و چربی ها.....
1091	...	621/1	219/5		میوه ها و خشکبار.....
655/2	...	389/3	189/0		سبزی ها و حبوبات.....
442/9	...	299/9	146/0		قند و شکر و شیرینی ها.....
-	...	284/5	158/9		ادویه و چاشنی ها.....
	000	000	000		محصولات خوراکی طبقه بندی نشده.....
395/6	...	228/9	138/6		چای و سایر آشامیدنی ها.....
445/8	...	331/2	143/5		دخانیات.....
637/6	...	299/8	165/5		کالاهای غیر خوراکی و خدمات.....
468/8	...	282/3	151/1		پوشاک و کفش.....
571/9	517/3	360/3	197/3		مسکن ، آب، برق، گاز و سایر سوخت ها.....
468/4	...	393/8	234/5		مسکن
426/8	...	374/7	232/8		اجاره.....
765/8	...	531/0	246/3		نگهداری و تعمیر واحد مسکونی.....
697/7	...	319/5	152/2		آب، برق، گاز و سایر سوخت ها.....
382/8	274/8	244/5	143/0		میلان و لوازم خانگی و تعمیر و نگهداری آنها
526/2	430/0	402/9	199/2		بهداشت و درمان.....
463/6	394/8	318/0	170/7		حمل و نقل.....
110/5	110/5	110/3	110/4		ارتباطات.....
249/7	180/1	170/7	130/2		تفریح و فرهنگ.....
183/7	182/0	180/1	154/1		آموزش.....
577/3	462	390/9	174/4		هتل و رستوران.....
653/3	404/9	318/0	159/1		کالاها و خدمات متفرقه.....
					گروه های اختصاصی:
565/1	413/1	339/9	152/5		کالاها.....
431/7	367/8	326/6	197/6		خدمات.....
553/3	...	354/3	154/8		شاخص کل (1).....
547/0	407/0	328/8	158/6		شاخص کل.....

22-2- شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای روستایی برحسب گروه های اختصاصی، اصلی و برخی از گروه های فرعی (دنباله)

گروه های کالاها و خدمات	1392	1393	درصد تغییر سال 1393 نسبت به سال 1392
شاخص کل.....	183/4	214/3	16.85
گروه های اصلی و فرعی:			
خوراکی ها ، آشامیدنی ها و دخانیات.....	208/4	234/4	12/48
خوراکی ها ، آشامیدنی ها.....	204/0	233/1	14/26
نان و غلات.....	213/5	244/5	14/52
گوشت قرمز و سفید و فرآورده های آن.....	171/1	198/1	15/78
ماهی ها و صدف داران.....	252/2	313/9	24/46
لبنیات و تخم مرغ.....	186/1	231/9	24/61
روغن ها و چربی ها.....	233/2	241/1	3/38
میوه ها و خشکبار.....	191/6	175/2	8/56
سبزی ها و حبوبات.....	273/1	320/4	17/32
قند و شکر و شیرینی ها.....	169/5	190/8	12/57
ادویه و چاشنی ها.....	-	000	000
محصولات خوراکی طبقه بندی نشده.....	200/2	253	26/37
چای و سایر آشامیدنی ها.....	258/0	298/6	15/74
دخانیات.....	288/8	306/2	6/02
کالاهای غیر خوراکی و خدمات.....	163/7	198/5	21/26
پوشاک و کفش.....	199/9	248	24/06
مسکن ، آب، برق، گاز و سایر سوخت ها....	127/3	155/1	21/84
مسکن.....	131/0	167/2	27/63

22-2- شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای روستایی برحسب گروههای اختصاصی، اصلی و برخی از گروههای فرعی (دنباله)

گروههای کالاها و خدمات	1392	1393	درصد تغییر سال 1393 نسبت به سال 1392
مسکن	131/0	167/2	27/63
اجاره	7/129	166/1	24/21
نگهداری و تعمیر واحد مسکونی	182/6	208/3	14/07
آب، برق، گاز و سایر سوخت ها	122/3	137/9	12/76
مبلمان و لوازم خانگی و تعمیر و نگهداری آنها	212/8	244/5	14/9
بهداشت و درمان	178/0	222	24/72
حمل و نقل	157/2	201/9	28/43
ارتباطات	112/6	114/2	1/42
تفریح و فرهنگ	232/6	267	14/8
آموزش	119/1	138/2	16/04
هتل و رستوران	142/5	168/5	18/25
کالاها و خدمات متفرقه	196/7	228/2	16/01
گروههای اختصاصی:			
کالاها	198/1	227/3	14/74
خدمات	143/0	178/6	24/9
شاخص کل	183/4	218/6	19/19

1) شاخص کل منهای ارزش اجاری واحدهای مسکونی ملکی.
 ماخذ - مرکز آمار ایران (رپ).

- مرکز آمار ایران. دفتر شاخص قیمتها.